

Władysław Nowicki

Różnice w nasileniu i rozbudowie postaw wartościujących grup młodzieży uczestniczącej i nie uczestniczącej w ruchu "Światło-Życie"

Collectanea Theologica 58/3, 33-48

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. WŁADYSŁAW NOWICKI, WARSZAWA

RÓŻNICE W NASILENIU I ROZBUDOWIE POSTAW WARTOŚCIUJĄCYCH GRUP MŁODZIEŻY UCZESTNICZĄCEJ I NIE UCZESTNICZĄCEJ W RUCHU «ŚWIATŁO-ŻYCIE»

Artykuł ten stanowi fragment większej całości dotyczącej badań nad oddziaływaniem ruchu „Światło-Życie” (dalej — RŚŻ) na formowanie się różnych cech osobowości.¹ W artykule usiłuję odpowiedzieć na pytanie, czy młodzież z RŚŻ różni się od młodzieży z grupy kontrolnej intensywnością i rozbudową postaw wartościujących i czy te ewentualne zmiany spowodowane są oddziaływaniem RŚŻ.

Przedmiotem moich badań są postawy religijne młodzieży. Materiał badań stanowi 400 osób w wieku od 16 do 18 lat, tworzących dwie grupy: eksperymentalną i kontrolną.

RŚŻ, jako model programu kształcenia współczesnego chrześcijanina, istnieje około 20 lat. Można przyjąć, że jest to wystarczający okres dla sprawdzenia jego efektywności. Dokonać tego można np. przez badanie postaw wartościujących młodzieży należącej do RŚŻ. Takie badania już zostały przeze mnie przeprowadzone w 1984 r. Niektóre fragmenty tych badań zostaną niżej przedstawione. O ile mi wiadomo, nikt przedtem nie badał postaw wartościujących młodzieży w RŚŻ i nie analizował psychologicznych mechanizmów oddziaływania tegoż ruchu.

Pojęcie „wartość” jest trudne do zdefiniowania i nie ma jednej definicji. Są one różne między innymi ze względu na to, kto definiuje — filozof, ekonomista, socjolog czy psycholog.

Według K. Grzegorzycy „wartość jest to wyobrażone przez jednostkę przeżycie psychiczne, związane przez nią z zajściem w rzeczywistości stanu nagrody”².

Jak twierdzi M. Marody, istnieją dwa podejścia w sposobie interpretowania pojęcia „wartość”.

¹ W. Nowicki, *Oddziaływanie ruchu „Światło-Życie” na kształtowanie się postaw religijnych i wartościujących młodzieży*, Warszawa 1986, mps Archiwum ATK.

² K. Grzegorzycy, *O pojęciu wartości w antropologii kulturowej*, *Studia Socjologiczne* 11 (1971) nr 1/40, 29.

W jednym przypadku traktowane są jako cele ludzkiego działania. Ten typ podejścia, chronologicznie wcześniejszy, związany jest z twierdzeniami E. Sprangera, który wprowadził wartości do psychologii. Podejście Sprangerowskie można spotkać u takich autorów jak np. G. W. Allport, Ph. E. Vernon, H. Remplein.³

Ten typ podejścia dobrze ilustruje definicja J. Szczepańskiego, który wartością nazywa „dowolny przedmiot materialny lub idealny, instytucję, przedmiot rzeczywisty lub wymaginowany, w stosunku do którego jednostki lub zbiorowości przyjmują postawę szacunku, przypisują mu ważną rolę w swoim życiu i dążenie do jego osiągnięcia odczuwają jako przymus”⁴.

W drugim przypadku pojęcie „wartości” traktowane jest jako normy ludzkiego działania.

Najbardziej reprezentatywna dla tego stanowiska teoretycznego definicja Kluckhohna brzmi następująco: „Wartość jest wyobrażeniem — jawnym lub ukrytym, charakteryzującym jednostkę lub grupę — tego, co powinno być preferowane, wyobrażeniem, które wywiera wpływ na wybór spośród możliwych sposobów, środków i celów działania”⁵.

Dla lepszego zorientowania czytelnika w problematyce postaw wartościujących podam niżej krótką charakterystykę wartości według koncepcji M. Rokeacha, która w Polsce jest stosunkowo mniej znana.

M. Rokeach, profesor uniwersytetu w stanie Michigan (USA), jest autorem szeregu prac dotyczących wartości. Jest teoretykiem, jak również praktykiem tej problematyki. Jako praktyk uzyskał rozgłos dzięki skonstruowaniu i opracowaniu jednej z prostszych i ciekawszych technik badania wartości.

Przez postawę Rokeach bądź rozumie organizację różnych przekonań skoncentrowanych na określonym przedmiocie (fizycznym albo społecznym, konkretnym lub abstrakcyjnym), bądź na sytuacji sprawiającej w konkretnej osobie skłonność do reakcji w pewien określony sposób”⁶. A zatem postawa jest zbiorem przekonań dotyczących określonego przedmiotu lub sytuacji. Wartość natomiast dotyczy sposobów zachowania i ostatecznych celów życiowych.

M. Rokeach jest zdania, że wartość i postawy różnią się od siebie. Postawy reprezentują zróżnicowane przekonania w związku z przedmiotami, jak i sytuacjami. Natomiast wartości dotyczą przekonań jednostkowych, kierują w sposób transcendentálny zarówno

³ M. Marody, *Sens teoretyczny a sens empiryczny pojęcia postawy*, Warszawa 1976, 177—178.

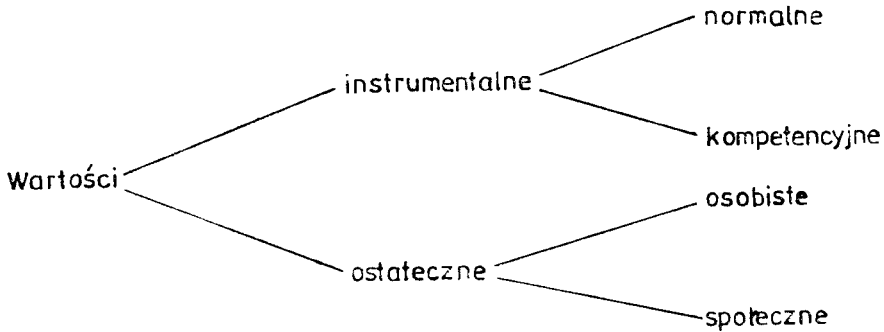
⁴ J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa³ 1972, 97—98.

⁵ M. Marody, *dz. cyt.*, 178.

⁶ M. Rokeach, *The Nature of Attitudes*, w: *International Encyclopedia of Social Science*, t. I, 1968, 159.

celami i sądami, jak i aktywnością. Wartość jest modelem oceniania siebie i innych. Wartość to według Rokeacha „trwałe przekonanie, że dany sposób postępowania lub ostateczny cel życia jest jednostkowo i społecznie bardziej atrakcyjny niż inne sposoby zachowania się i cele życiowe”⁷. Natomiast system wartości to „trwała organizacja przekonań koncentrujących się wokół preferowanych sposobów postępowania lub ostatecznych celów egzystencjalnych”⁸.

M. Rokeach dzieli wartości następująco:

Wartość instrumentalna to pojedyncze przekonania zredagowane następująco: „wierzę, że taki to a taki sposób zachowania (np. uczciwość, odwaga) jest personalnie i społecznie preferowany we wszystkich sytuacjach i w stosunku do wszystkich przedmiotów”. Wartości ostateczne określa Rokeach następującym twierdzeniem: „wierzę, że taki to a taki cel ostateczny egzystencji (np. zbawienie, pokój na świecie) personalnie lub społecznie wart jest walki”⁹.

Wartości moralne skoncentrowane są na stosunkach międzyosobowych i dotyczą np. czystości, miłości, uczciwości, wyrzutów sumienia itp. Natomiast twórcza wyobraźnia, zdolność, ambicja, intelektualizm itp., to według Rokeacha wartości kompetencyjne. Mają one charakter bardziej osobisty niż społeczny i dotyczą z reguły samoaktualizacji.

Z kolei jeśli chodzi o wartości ostateczne, mogą one koncentrować się na jednostce i wtedy mają charakter intrapersonalny (np. zbawienie, życie ekscytujące, harmonia wewnętrzna) lub społeczeństwie i wtedy mają charakter interpersonalny (np. pokój na świecie, równość i braterstwo ludzi).¹⁰

⁷ M. Rokeach, *The Nature of Human Values*, New York 1973, 5.

⁸ *Tamże*, 5.

⁹ *Tamże*, 23.

¹⁰ *Tamże*, 7—9.

Między wartościami ostatecznymi i instrumentalnymi, jak również między osobistymi i społecznymi oraz moralnymi i kompetencyjnymi mogą zachodzić różne relacje.

Rokeach do ostatecznej swojej koncepcji wartości czerpał z wielu źródeł i reprezentuje tę grupę teoretyków, którzy traktują „wartość” jako odrębną kategorię pojęciową.

Wartość jest dla Rokeacha typem przekonania, centralnie umieszczonego w systemie przekonań jednostki decydującym o tym, jak powinna lub nie powinna ona postępować.¹¹

1. Ruch „Światło-Życie” Geneza, struktura i cele

Ruch „Światło-Życie” stanowi zjawisko religijne, przykuwające uwagę nie tylko teologów lecz także m.in. psychologów i socjologów religii.

Dla badaczy interesujący jest fakt, że RŚŻ, jako ruch religijny, skupia aktualnie znaczny odsetek młodzieży ze szkół średnich, a więc w takim wieku, w którym dorastająca młodzież najczęściej stroni od grupy religijnej i jest przyciągana przez grupy konkurencyjne, których zasady postępowania wykluczają nieraz praktycznie wierność Kościołowi (są to grupy przyjaciół, grupy zbierające się w celach rozrywkowych, grupy zawodowe itp.).¹²

Z dostępnych statystyk wynika, że w latach 1979—1984 uczestniczyło w oazowych rekolekcjach prowadzonych przez RŚŻ około 300 000 młodzieży polskiej, poszukującej nowych dróg życia religijnego.¹³

Ruch „Światło-Życie”, który przyjął taką nazwę na I Krajowej Kongregacji Odpowiedzialnych Ruchu w lutym 1976 r., znany przedtem jako ruch „Żywego Kościoła”, względnie popularnie jako ruch „oazowy”, wywodzi się z prób wypracowania metody rekolekcji przeżyciowych dla ministrantów, podejmowanych w diecezji katowickiej w latach 1951—1960 przez ks. Franciszka Blachnickiego. W tych latach została wypracowana specyficzna metoda ruchu tj. metoda 15-dniowej oazy rekolekcyjnej.¹⁴

RŚŻ postawił sobie dwa zasadnicze cele:
— współuczestnictwo w budowaniu i urzeczywistnianiu wspólnoty

¹¹ J. Kościuch, *Hierarchie wartości w nerwicach i w psychopatii oraz ich zmiany pod wpływem psychoterapii*, Warszawa 1984, 25n.

¹² Por. H. Carrier, *Rola grup odniesienia w integracji postaw religijnych*, w: F. Houtart (red.), *Socjologia religii*, Kraków 1962, 133.

¹³ Por. J. Mariański, *Małe grupy szansą apostołstwa świeckich*, *homo Dei* 55 (1986) 42.

¹⁴ Zob. H. Knapis, *Krótki zarys historii ruchu „Światło-Życie”*, 1980, 1—14 (druk zwarty odbity techniką małej poligrafii).

Kościoła, co w praktyce sprowadza się do odnowy parafii według idei Soboru Watykańskiego II;

— kształtowanie religijnie dojrzałej osobowości członków wspólnoty.¹⁵

RŚŻ dla realizacji postawionych celów posiada określoną strukturę i metody działania. Podstawową komórką organizacyjną RŚŻ jest mała grupa. Kilka lub kilkanaście takich grup tworzy wspólnotę lokalną przy parafii. Lokalne grupy tworzą wspólnotę rejonową, a te z kolei tworzą wspólnoty diecezjalne. Poszczególnym grupom przewodniczą animatorzy i moderatorzy.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że RŚŻ nie uważa siebie za organizację. Proponowane zaś formy i struktury traktuje z wewnętrznym dystansem, jako konieczność życiową.¹⁶

Podstawową metodą działania RŚŻ są 15-dniowe rekolekcje wakacyjne, oparte w swoim układzie treściowym na rozważaniu historii zbawienia w porządku różańcowym oraz według schematu roku liturgicznego.

Ich niewątpliwą wartością jest egzystencjalne zbliżenie do chrześcijaństwa i osobiste doświadczenie (przeżycie) jego istoty, jednocześnie w dwóch wymiarach: nadprzyrodzonym (otwarcie się na Boga) i doczesnym (otwarcie się na ludzi żyjących obok).

2. Opis badań i zastosowane metody

Przedmiotem referowanych badań są postawy wartościujące młodzieży.

Zbadałem dwie grupy młodzieży: dwuosobową grupę młodzieży RŚŻ (grupa eksperymentalna), która co najmniej od dwóch lat uczestniczyła w tymże ruchu i dwuosobową grupę młodzieży nie należącą do RŚŻ (grupa kontrolna). Eksperymentem objęto tylko młodzież wierzącą i uczęszczającą na katechizację. Z ogólnej liczby czterystu osób badanych, dwieście (200) osób stanowiły dziewczęta, a pozostałe dwieście — chłopcy.

Najpierw w celu przeprowadzenia badań wytypowano losowo różne ośrodki duszpasterskie w Polsce, w takich miastach jak Białystok, Mysłowice, Toruń, Warszawa.

Młodzież dobrano parami, aby każdej osobie z grupy eksperymentalnej odpowiadała osoba z grupy kontrolnej. Przy doborze wzięto pod uwagę dane uzyskane przy pomocy ankiety zamieszczonej w *Kwestionariuszu do badań nad religijnością* W. Piwowarskiego, a więc: płeć (w obydwu grupach było 100 dziewcząt i 100 chłopców),

¹⁵ Zob. F. Blachnicki, *Ewangelizacja w procesie budowania nowej parafii*, „Koinonia” (Biuletyn odnowy parafii), Diakonia Wspólnoty Lokalnej Ruchu „Światło-Zycie”, 1978, 1, 40—43 (druk zwarty, odbity techniką małej poligrafii).

¹⁶ Zob. I. J. Bartmińscy, *Wspólnoty rodzinne ruchu „Światło-Zycie” (geneza — idea — efekty)*, Zeszyty Naukowe KUL, 24 (1981) z. 2—4, 201.

wykształcenie, typ szkoły, pochodzenie społeczne. W ten sposób dane środowiskowe zostały dokładnie dobrane, a różne czynniki niemożliwe do uchwycenia przez ankietę, jak np. atmosfera panująca w domu, niwelują się w liczbie tak wielkiej, jak przyjęto do badań. Również wiek i poziom umysłowy młodzieży są zbliżone, ponieważ badaniami objęto młodzież w wieku od 16 do 18 lat, a ponadto badania testem OTK nie wykazały różnicy między obydwoma grupami w poziomie inteligencji. Po dokonaniu obliczeń statystycznych okazało się, że obydwie grupy młodzieży nie różnią się także pod względem statusu ekonomicznego rodziców i poziomu lęku.

Jak już wspominałem, materiał badań stanowiło 400 osób, tworzących grupy: eksperymentalną i kontrolną. Obydwie grupy poddane zostały psychologicznym badaniom w zakresie postaw wartościujących przy zastosowaniu następujących metod: *Zeszyt Postaw Wartościujących* Allporta i *Listy wartości* M. Rokeacha.

Wyżej wymienione metody posiadają, ocenioną na próbach polskich, rzetelność i trafność.

Kwestionariusz *Zeszyt Postaw Wartościujących* Allporta, Vernona i Lindzey'a wystandaryzowano na próbach studentów amerykańskich. Rzetelność tej metody jest wysoka i w zależności od sposobu wyznaczania współczynnika rzetelności, kształtuje się następująco:

- a) rzetelność połówkowa od .73 do .90 dla poszczególnych skal;
- b) współczynnik stałości (dwukrotne badanie z miesięczną przerwą) od .77 do .92 dla poszczególnych skal.¹⁷

Trafność testu została oszacowana w oparciu o grupy kontrastowe. Wybierano takie grupy, w których spodziewano się otrzymać wysokie wyniki w danej skali np. porównywano grupę studentów teologii i medycyny. Różnice między tymi dwoma grupami okazały się zgodne z prognozami. Studenci medycyny uzyskali swój najwyższy wynik w postawie teoretycznej, natomiast studenci teologii w postawie religijnej.

Polska wersja kwestionariusza, zwana *Zeszytem Postaw Wartościujących* G. W. Allporta, P. E. Vernona i G. Lindzey'a, została opracowana przez Pracownię Psychometryczną Polskiej Akademii Nauk.

Próby oceny rzetelności tej metody na populacji polskiej zostały podjęte przez E. Strąk. Badania przeprowadzono na grupie studentów liczącej 100 osób. Otrzymano następujące współczynniki rzetelności (podjęte za J. Bieleckim):

$$\begin{aligned} \text{skala T} & - r_{tt} = .67 \\ \text{skala E} & - r_{tt} = .67 \\ \text{skala A} & - r_{tt} = .77 \end{aligned}$$

¹⁷ A. Anastasi, *Psychological Testing*, New York 1959, 591.

$$\begin{aligned} \text{skala S} & - r_{tt} = .68 \\ \text{skala P} & - r_{tt} = .75 \\ \text{skala R} & - r_{tt} = .90^{18} \end{aligned}$$

Uzyskane współczynniki rzetelności są wysokie, istotne na poziomie 0,01, możemy więc sądzić, że test jest narzędziem rzetelnym i można go stosować do określenia postaw wobec tych sześciu najwyższych wartości.

W badaniach empirycznych, jakie przeprowadził M. Rokeach, zostały wyodrębnione dwie grupy wartości tj. instrumentalna i ostateczna. M. Rokeach kilkakrotnie modyfikował metodę badania wartości, aż wreszcie powstała ostateczna wersja „E”.

W wersji E osoba poddana badaniu mając do dyspozycji 18 wartości ostatecznych i 18 instrumentalnych, umieszczonych na osobnych kartkach, ma dokonać oceny metodą reagowania od 1 do 18.

Ocena rzetelności dla poszczególnych wersji kwestionariusza (metodą retestowania) dała następujące rezultaty:¹⁹

wersja	N	próba	okres	wart. ostat. r_{tt}	wart. instr. r_{tt}
A	210	coll.	7 tyg.	.65	.65
B	218	coll.	7 tyg.	.69	.62
C	95	coll.	7 tyg.	.71	.66
D	26	7 st.	3 tyg.	.62	.53
	26	9 st.	3 tyg.	.63	.61
	26	11 st.	3 tyg.	.74	.71
	117	coll.	3 tyg.	.78	.72
	36	coll.	4-5 tyg.	.80	.70
	100	coll.	7 tyg.	.73	.71
	216	coll.	2-4 m.	.76	.65
	204	coll.	14-16 m.	.69	.61
E	189	coll.	3 tyg.	.74	.65
	32	dorośli	12 tyg.	.74	—
	77	coll.	5 tyg.	.74	.70

M. Domisiewicz na próbach polskich przeprowadziła badania dotyczące trafności diagnostycznej Kwestionariusza Wartości Rokeacha, biorąc pod uwagę trzy stuosobowe grupy studentów z kierunków teologicznych, technicznych i artystycznych.²⁰

¹⁸ J. Bielecki, *Wybrane metody badania postaw wartościujących i religijnych*, w: S. Siek (red.), *Wybrane metody badania osobowości*, Warszawa 1983, 436.

¹⁹ M. Rokeach, *dz. cyt.*, 32.

²⁰ M. Domisiewicz, *Trafność diagnostyczna kwestionariusza wartości M. Rokeacha*, Warszawa 1980, 83 (Arch. ATK — mps).

Autorka, powołując się na Cronbacha i Meehl (1966), przyjęła jedną z pięciu proponowanych przez nich metod obliczenia trafności. Jest to metoda sprawdzania różnic międzygrupowych.

W celu pomiaru trafności kwestionariusza zastosowała test istotności różnic Kołmogorowa-Smirnowa (D) dla dwóch prób niezależnych (próby porównywania parami — każda z każdą).

W wyniku przeprowadzonych badań otrzymano następujące wyniki: studentów teologii i kierunków technicznych różnicuje w sposób istotny 25 na 36 wartości, teologicznych i artystycznych 23, a studentów szkół artystycznych i politechnicznych 7 wartości.

Niżej — za M. Domisiewicz²¹ — przedstawię wyniki badań trafności kwestionariusza dotyczące sposobu rangowania wartości ostatecznych i instrumentalnych przez studentów kierunków teologicznych oraz przez studentów kierunków technicznych.

Wartości instrumentalne	D	P.I.
Ambicja	0,160	n.i.
Szer. horyzontów myślowych	0,420	0,01
Zdolność	0,260	0,01
Pogodność	0,220	0,05
Czystość	0,230	0,05
Odwaga	0,140	n.i.
Wyrozumiałość	0,380	0,01
Skłonność do niesienia pomocy	0,350	0,01
Uczciwość	0,160	n.i.
Wyobraźnia	0,320	0,01
Niezależność	0,290	0,01
Intelektualizm	0,200	0,05
Logiczność	0,270	0,01
Miłość	0,220	0,05
Posłuszeństwo	0,460	0,01
Grzeczność	0,300	0,01
Odpowiedzialność	0,150	n.i.
Samokontrola	0,220	0,05

Autorka twierdzi, iż te występujące, znaczne różnice między grupami potwierdzają trafność Kwestionariusza Wartości Rokeacha.²²

Należy dodać, że Kwestionariusz Wartości Rokeacha z powodzeniem zastosował do swoich badań J. Kościuch (1984).

²¹ *Tamże*, 84.

²² *Tamże*, 68, 80, 85.

Wartości ostateczne	D	P.I.
Wygoda życia	0,290	0,01
Życie ekscytujące	0,290	0,01
Rozumne dokonanie	0,150	n.i.
Pokój	0,150	n.i.
Piękno	0,110	n.i.
Równość	0,140	0,01
Trwałość rodziny	0,150	n.i.
Wolność	0,140	n.i.
Szczęście	0,260	0,01
Harmonia wewnętrzna	0,210	0,05
Dojrzała miłość	0,510	0,01
Bezpieczeństwo narodowe	0,170	n.i.
Przyjemność	0,300	0,01
Zbawienie	0,810	0,01
Samopoważanie	0,220	0,05
Uznanie społeczne	0,290	0,01
Głęboka przyjaźń	0,180	n.i.
Mądrość	0,380	0,01

3. Analiza statystyczna wyników badań postaw wartościujących

Zasadniczym celem analizy statystycznej niniejszego punktu jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania: czy młodzież z RSZ (grupa eksperymentalna) różni się od młodzieży z grupy kontrolnej nasileniem i rozkładem postaw wartościujących?

W celu zbadania istotności różnicy, między omawianymi grupami, zastosowano metodę statystyczną test „t — Studenta”. Do zastosowania tej metody przystąpiono po stwierdzeniu, że rozkłady liczbowe badanych populacji mieszczą się w granicach normalności (test Kołmogorowa). Jak już wspomniałem, postawy wartościujące obydwu grup mierzono *Zeszytem Postaw Wartościujących* i *Listami wartości*.

Otrzymało następujące wyniki liczbowe. Przedstawiają je niżej zamieszczone tabele, z których pierwsza dotyczy dziewcząt, a druga — chłopców. Wartość krytyczna współczynnika testu „t — Studenta” dla wszystkich grup o liczebnościach $N = 100$ wynosi: $t(0,05; 198) = 1,97$; $t(0,01; 198) = 2,60$; $t(0,001; 198) = 3,34$. Wyjaśnienie symboli: N_1, N_2 — liczebności; \bar{x}_1, \bar{x}_2 — średnie arytmetyczne; S_1, S_2 — odchylenia standardowe; t — współczynnik testu „t — Studenta”.

Tabela nr 1

Wartości ostateczne wg Rokeacha	grupa eksperymentalna			grupa kontrolna			t
	N ₁	x ₁	S ₁	N ₂	x ₂	S ₂	
1. Wygoda życia	100	3,08	3,30	100	4,30	4,22	2,28*
2. Życie ekscytujące	100	5,10	3,99	100	4,89	3,97	0,37
3. Rozumne dokonania, osiągnięcia	100	7,95	3,81	100	7,85	3,73	0,19
4. Pokój na świecie	100	12,64	4,78	100	12,94	4,65	0,45
5. Piękno świata	100	7,81	4,25	100	8,34	4,58	0,85
6. Równość	100	10,35	3,88	100	11,33	4,59	1,63
7. Trwałość, solidność rodziny	100	11,83	4,13	100	11,37	4,31	0,77
8. Szczęście	100	10,92	3,90	100	11,28	4,53	0,60
9. Wolność	100	12,20	3,77	100	12,35	4,35	0,26
10. Harmonia wewnętrzna	100	9,95	4,14	100	9,34	4,68	0,98
11. Dojrzała miłość	100	11,68	4,22	100	10,76	4,83	1,43
12. Bezpieczeństwo narodowe	100	9,40	4,58	100	9,91	4,53	0,79
13. Przyjemność	100	4,88	3,45	100	6,10	4,09	2,28*
14. Zbawienie	100	16,33	3,52	100	13,56	5,53	4,23***
15. Samopoważanie	100	7,83	4,37	100	7,79	4,06	0,07
16. Uznanie społeczne	100	5,58	3,24	100	6,83	4,10	2,39*
17. Prawdziwa przyjaźń	100	12,32	3,70	100	11,85	4,08	0,85
18. Mądrość	100	11,71	4,31	100	10,71	4,54	1,60

Tabela nr 2

Wartości ostateczne wg Rokeacha	grupa eksperymentalna			grupa kontrolna			t
	N ₁	x ₁	S ₁	N ₂	x ₂	S ₂	
1. Wygoda życia	100	4,17	4,32	100	6,40	5,04	3,36 ^{xxx}
2. Życie ekscytujące	100	5,59	4,22	100	5,84	4,32	0,41
3. Rozumne dokona- nia, osiągnięcia	100	7,24	4,24	100	7,42	4,01	0,31
4. Pokój na świecie	100	11,86	4,61	100	12,75	4,75	1,34
5. Piękno świata	100	8,00	4,04	100	7,10	4,59	1,47
6. Równość	100	11,01	4,07	100	10,88	5,02	0,20
7. Trwałość, solidność rodziny	100	11,36	4,07	100	9,98	4,71	2,22 ^x
8. Szczęście	100	10,62	4,57	100	11,85	4,93	1,83
9. Wolność	100	13,25	3,67	100	13,24	4,05	0,02
10. Harmonia wewnętrzna	100	9,76	4,76	100	8,70	4,55	1,61
11. Dojrzała miłość	100	11,58	4,73	100	9,88	4,62	2,57 ^x
12. Bezpieczeństwo narodowe	100	8,19	4,43	100	9,55	4,53	2,15 ^x
13. Przyjemność	100	5,79	3,81	100	7,10	4,34	2,27 ^x
14. Zbawienie	100	15,95	3,72	100	14,20	2,79	2,79 ^{xx}
15. Samopoważanie	100	7,27	3,72	100	6,46	4,46	1,40
16. Uznanie społeczne	100	5,27	3,65	100	6,97	4,41	2,79 ^{xx}
17. Prawdziwa przyjaźń	100	12,55	3,50	100	11,49	3,65	2,10 ^x
18. Mądrość	100	11,88		100	11,38	3,63	0,94

Tabela nr 1 cd.

Wartości instrumentalne wg Rokeacha	grupa eksperymentalna			grupa kontrolna			t
	N ₁	x ₁	S ₁	N ₂	x ₂	S ₂	
19. Otwartość umysłu	100	7,48	5,49	100	9,09	5,58	2,06 ^x
20. Ambicja	100	7,76	4,61	100	7,65	5,05	0,16
21. Zdolność	100	7,48	4,43	100	8,28	4,26	1,30
22. Pogodność	100	9,79	5,04	100	9,21	5,18	0,80
23. Czystość	100	9,09	4,85	100	11,16	5,65	2,78 ^{xx}
24. Dzielność, odwaga	100	8,45	4,69	100	8,97	4,62	0,79
25. Wyrozumiałość	100	12,02	4,23	100	11,42	5,10	0,91
26. Skłonność do niesienia pomocy	100	11,78	4,92	100	9,67	5,44	2,88 ^{xx}
27. Uczciwość	100	13,48	4,45	100	13,76	4,05	0,47
28. Wyobraźnia	100	6,44	4,54	100	6,57	4,20	0,21
29. Niezależność	100	7,79	5,27	100	7,65	4,72	0,20
30. Intelktualizm	100	8,19	4,52	100	8,67	4,31	0,77
31. Logiczność	100	7,24	4,03	100	7,86	4,32	1,05
32. Miłość	100	14,34	4,15	100	12,79	5,17	2,34 ^x
33. Posłuszeństwo	100	9,96	4,95	100	8,37	5,04	2,25 ^x
34. Grzeczność	100	9,31	4,56	100	9,54	4,82	0,35
35. Odpowiedzialność	100	10,71	4,66	100	10,49	4,51	0,34
36. Samokontrola	100	10,04	4,93	100	9,60	4,80	0,64

Tabela nr 2 cd.

Wartości instrumentalne wg Rokeacha	grupa eksperymentalna			grupa kontrolna			t
	N ₁	x ₁	S ₁	N ₂	x ₂	S ₂	
19. Otwartość umysłu	100	8,45	4,83	100	9,25	5,26	1,04
20. Ambicja	100	8,52	5,61	100	8,00	5,03	0,75
21. Zdolność	100	7,00	4,41	100	8,55	4,91	2,35*
22. Pogodność	100	10,25	4,95	100	8,83	4,61	2,10*
23. Czystość	100	9,58	5,26	100	7,87	5,33	2,28*
24. Dzielność, odwaga	100	7,98	5,02	100	9,76	4,74	2,58*
25. Wyrozumiałość	100	11,,73	4,68	100	10,95	4,85	1,16
26. Skłonność do niesienia pomocy	100	12,12	4,52	100	9,76	5,20	3,42***
27. Uczciwość	100	13,99	3,48	100	13,97	4,22	0,04
28. Wyobraźnia	100	7,50	4,17	100	7,91	4,81	0,64
29. Niezależność	100	7,22	4,84	100	9,32	5,38	2,90**
30. Intelaktualizm	100	6,93	4,19	100	7,70	4,40	1,27
31. Logiczność	100	6,45	3,89	100	8,61	4,66	3,56***
32. Miłość	100	14,33	4,07	100	12,92	4,88	2,22*
33. Posłuszeństwo	100	9,20	4,68	100	8,64	5,26	0,80
34. Grzeczność	100	9,20	4,79	100	9,18	5,09	0,03
35. Odpowiedzialność	100	10,72	4,83	100	9,77	4,72	1,41
36. Samokontrola	100	10,25	5,02	100	10,56	4,83	0,44

Z tabel nr 1—2 wynika, że młodzież z grupy eksperymentalnej różni się istotnie statystycznie od młodzieży z grupy kontrolnej w preferowaniu takich „wartości ostatecznych” u dziewcząt jak: „zbawienie” ($t = 4,23$, $p < .001$), a u chłopców: „trwałość, solidność rodziny” ($t = 2,22$, $p < .05$), „dojrzała miłość” ($t = 2,57$, $p < .05$), „zbawienie” ($t = 2,79$, $p < .01$), „prawdziwa przyjaźń” ($t = 2,10$, $p < .05$).

Natomiast jeśli chodzi o wartości instrumentalne, to z tabeli wynika, że dziewczęta z grupy eksperymentalnej preferują w porównaniu z dziewczętami z grupy kontrolnej takie wartości jak: „skłonność do niesienia pomocy” ($t = 2,34$, $p < .05$), „posłuszeństwo” ($t = 2,25$, $p < .05$).

Jeśli chodzi o chłopców z grupy eksperymentalnej, to akceptują oni najczęściej następujące wartości instrumentalne: „zdolność” ($t = 2,35$, $p < .05$), „czystość” ($t = 2,28$, $p < .05$), „skłonność do niesienia pomocy” ($t = 3,42$, $p < .001$), „miłość” ($t = 2,22$, $p < .05$).

Z tabeli nr 1—2 wynika, że w systemie wartości młodzieży z grupy eksperymentalnej (zarówno dziewczęta jak i chłopcy) na czoło wysuwają się takie wartości jak: „zbawienie”, „skłonność do niesienia pomocy”, „miłość”.

Do badania istotności różnic postaw wartościujących obu grup młodzieży wykorzystano także inny test, a mianowicie *Zeszyt Postaw Wartościujących* Allporta.

Do obliczania istotności różnicy zastosowano tu, podobnie jak poprzednio, test „t — Studenta”.

Wyniki badań przedstawiają niżej zamieszczone tabele nr 3—4. Tabela nr 3 dotyczy dziewcząt, tabela nr 4 — chłopców.

Tabela nr 3

Postawy wartościujące wg Allporta	grupa eksperymentalna			grupa kontrolna			t
	N ₁	x ₁	S ₁	N ₂	x ₂	S ₂	
1. Typ teoretyczny	100	38,16	5,67	100	39,63	5,93	1,79
2. Typ ekonomiczny	100	31,40	6,54	100	34,14	5,95	3,09**
3. Typ estetyczny	100	41,01	5,45	100	40,94	6,18	0,09
4. Typ społeczny	100	45,65	5,05	100	44,86	5,29	1,08
5. Typ polityczny	100	30,91	7,31	100	30,60	4,88	0,35
6. Typ religijny	100	52,59	9,35	100	50,15	8,15	1,97*

Tabela nr 4

Postawy wartościujące wg Allporta	grupa eksperymentalna			grupa kontrolna			t
	N ₁	x ₁	S ₁	N ₂	x ₂	S ₂	
1. Typ teoretyczny	100	38,92	6,44	100	39,98	5,47	1,25
2. Typ ekonomiczny	100	32,99	6,19	100	36,38	6,86	3,66***
3. Typ estetyczny	100	37,15	6,07	100	36,04	5,32	1,37
4. Typ społeczny	100	45,04	6,20	100	44,24	4,93	1,00
5. Typ polityczny	100	30,82	6,26	100	35,70	6,07	5,60***
6. Typ religijny	100	54,83	8,13	100	47,85	9,57	5,56***

Z tabel nr 3—4 wynika, że młodzież z grupy eksperymentalnej (zarówno dziewczęta, jak i chłopcy) różni się istotnie statystycznie od młodzieży z grupy kontrolnej pod względem wartości religijnych (typ religijny). Dla dziewcząt $t = 1,97$, $p < .05$, a dla chłopców $t = 5,56$, $p < .001$.

Wyniki postaw wartościujących w ujęciu Allporta ujawniły, że dziewczęta i chłopcy są typami religijnymi tzn. przywiązują mniejszą wagę do wartości ekonomicznych, poszukują sensu życia w sferze ducha, odznaczają się zamiłowaniem do kontemplacji.

Ponadto uzyskanie przez młodzież z RŚŻ niższych wyników w skalach orientacji ekonomicznej i politycznej oznacza, że młodzież ta nie tylko przedkłada ducha nad materię, ale dodatkowo nie pragnie władzy, jest raczej skromna i submisyjna.

Zaprezentowane wyżej badania eksperymentalne potwierdzają wcześniejsze przypuszczenia, że młodzież z RŚŻ posiada bardziej intensywne i rozbudowane postawy wartościujące niż młodzież wierząca, ale nie zrzeszona w żadnym ruchu odnowy religijnej.

Wyniki przeprowadzonego eksperymentu z dużym prawdopodobieństwem pozwalają sądzić, że korzystne zmiany w postawach wartościujących w grupach badanej młodzieży, zostały spowodowane formacyjnym oddziaływaniem ruchu „Światło-Zycie”.

U podstaw takiej konkluzji leży następujący tok rozumowania:

Jeżeli istnieją dwie jednakowe grupy młodzieży o podobnych parametrach społecznych, ekonomicznych, zdrowotnych i psychicznych i jedna z tych grup przez dwa lata jest poddana w RŚŻ intensywnemu, systematycznemu oddziaływaniu w kierunku zmian postaw wartościujących i jeżeli po zbadaniu tych postaw w obydwu

grupach występują różnice w ich intensywności i rozbudowie, to można z dużym prawdopodobieństwem wnioskować, że zmiany te zostały spowodowane oddziaływaniem RŚZ.

Jest to rozumowanie zgodne zarówno z kanonami J. Milla, jak też z ich współczesną wersją stosowaną w badaniach humanistycznych.

Szczupłość miejsca, przeznaczonego na niniejszą publikację, ograniczyła możliwość przedstawienia poruszonej problematyki w nieco szerszym kontekście. Wszystkich zainteresowanych tą problematyką odsyłam do mojej rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Oddziaływanie ruchu „Światło-Życie” na kształtowanie się postaw religijnych i wartościujących młodzieży*.²³

UNTERSCHIEDE IN DER STEIGERUNG UND IN DER ENTWICKLUNG DER WERTHANDLUNGEN VON JUGENDGRUPPEN DIE AN DER BEWEGUNG «LICHT-LEBEN» TEILNEHMEN UND WELCHE DABEI NICHT BETEILIGT SIND

Dieser Artikel bildet ein Fragment der Untersuchungen über die Beeinflussung der Bewegung „Licht-Leben” auf die Gestaltung von verschiedenen Charaktermerkmalen.

Die Bewegung „Licht-Leben” („Światło-Życie”) bekannt vorher als die Bewegung „der lebendigen Kirche” stammt aus der Methode von Bussübungen für die Ministranten, welche in den Jahren 1951—1960 von Franciszek Blachnicki unternommen wurden.

Im Artikel versuche ich auf solche Frage zu antworten: ob Jugend aus der Bewegung „Licht-Leben” sich von der Jugend aus der Kontrollgruppe in der Intensität und in der Entwicklung der Werthaltungen unterscheidet und ob diese eventuellen Änderungen durch Beeinflussung der Bewegung „Licht-Leben” verursacht sind.

Das Untersuchungsmaterial bilden 400 Personen: die zweihundertige (200) Jugendgruppe, die wenigstens seit 2 Jahren an der Bewegung „Licht-Leben” teilgenommen hat (Experimentalgruppe) und 200-Personen-Jugendgruppe, die keiner religiösen Bewegung gehörte (Kontrollgruppe). Mit dem Experiment hat man nur die glaubende Jugend, welche an Religionsunterricht teilnahm, umfasst.

Die oben genannten Jugendgruppen in Alter von 16 bis 18 Jahren, wurden psychologisch getestet bei Anwendung folgender Methoden: ein Fragebogen von G. W. Allport und „Ein Fragebogen zu Untersuchungen über Werthaltungen” von M. Rokeach. Die Untersuchungen haben vorherige Vermutungen bestätigt, dass die zur Bewegung „Licht-Leben” gehörende Jugend im Vergleich mit der Jugend, die Kontrollgruppe bildet, mehr intensive und entwickelte Werthaltungen hat und dass diese Änderungen in grosserem Masse durch vorteilhaften Einfluss der Bewegung „Licht-Leben” verursacht sind.

²³ Rozprawa ukaże się w tomie 3 *Studiów z psychologii* wydawanych przez Akademię Teologii Katolickiej w Warszawie.